

Jaarverslag DBNL 2018

Algemeen

De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) is een digitale collectie van teksten die behoren tot de Nederlandse letterkunde, taalkunde en cultuurgeschiedenis van de vroegste tijd tot heden. De collectie representeert het hele Nederlandse taalgebied en komt tot stand door een samenwerking tussen de Taalunie, de Vlaamse Erfgoedbibliotheek en de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag. De website wordt jaarlijks zo'n vier miljoen keer geraadpleegd.

In 2018 is een nieuwe beleidsperiode ingegaan en is gestart met de uitvoering van de afspraken in het [DBNL Beleidsplan 2018-2020](#). Dit beleidsplan richt zich op het optimaliseren van het gebruik van de DBNL-collectie in Vlaanderen, Nederland en daarbuiten, in verschillende vormen en via verschillende kanalen. Het beleid bevat de volgende vier krachtlijnen:

- Terug tot de kern: de kracht van de DBNL is de unieke collectie van in hoge kwaliteit gedigitaliseerde teksten. Die collectie zal verder worden uitgebreid en geoptimaliseerd.
- Groter bereik: de DBNL streeft naar een zo groot mogelijk publiek binnen het taalgebied én daarbuiten. Daarvoor worden meer structurele verbanden aangebracht met externe bronnen, worden er initiatieven opgezet voor hergebruik en zal de communicatie met (potentiële) gebruikers verbeterd worden.
- Meer Vlaanderen in de DBNL, meer DBNL in Vlaanderen: er wordt gewerkt aan betere beschikbaarheid van Vlaams materiaal en aan een grotere bekendheid van de DBNL in Vlaanderen.
- Samenwerking en uitwisseling: er wordt actief samengewerkt met diverse relevante actoren om de uitwisseling van expertise te verbeteren en het draagvlak van de DBNL te vergroten.

Toezicht

De Commissie DBNL bepaalt het beleid en zorgt ervoor dat de DBNL als een gezamenlijk Nederlands-Vlaams programma wordt beheerd en gepresenteerd. In de Commissie DBNL zijn de Taalunie, de Koninklijke Bibliotheek en de Vlaamse Erfgoedbibliotheek vertegenwoordigd.

Onder de Commissie DBNL ressorteren twee werkgroepen: de Werkgroep Content (met een Pool van deskundigen) en de Werkgroep Rechten.

Werkgroep Content

De Werkgroep Content adviseert de Commissie DBNL over de samenstelling van de collectie. In 2018 heeft de Werkgroep onder meer geadviseerd over opiniebladen, kwaliteitsjournalistiek en secundaire literatuur (tijdschriften en monografieën). Daarnaast heeft de Werkgroep advies

uitgebracht over 52 door gebruikers ingediende digitaliseringsverzoeken, waarvan er 35 konden worden gehonoreerd.

Werkgroep Rechten

De Werkgroep Rechten adviseert de Commissie DBNL over de strategie ten aanzien van de gewenste collectieve regeling voor Vlaamse auteursrechten. In 2018 heeft de Werkgroep een inventarisatie gemaakt van het auteursrechtenlandschap in Vlaanderen. In afwachting van de implementatie van Europese regelgeving leidt de Werkgroep nu een sluimerend bestaan. Ondertussen worden de rechten van Vlaamse werken op individuele basis geklaard.

Beleid

Meerjarenbegroting

Hoewel het DBNL Beleidsplan 2018-2020 in het najaar van 2017 is goedgekeurd door het Comité van Ministers van de Taalunie, werd de meerjarenbegroting afgekeurd. Door stijgende kosten bleek het problematisch om de uitvoering van de DBNL op de huidige voet voort te zetten binnen de hiervoor beschikbare financiering van de Taalunie. Gezamenlijk inspanning van de partners heeft uiteindelijk geleid tot een sluitende begroting: de KB heeft een nog groter deel van de kosten voor eigen rekening genomen, de VEB heeft de Vlaamse overheid gevraagd om een extra bijdrage voor de Vlaamse projectmedewerker en de Taalunie kon na herziening van de eigen begroting een extra bedrag van 25.000 euro per jaar vrijmaken voor de DBNL, voor de jaren 2018-2020. Helaas was het na deze inspanningen alsnog noodzakelijk om de productie te verlagen.

Voltijds aanstelling Vlaamse projectmedewerker

De Vlaamse Overheid kent de Vlaamse Erfgoedbibliotheek een toelage van 40.000 euro toe voor de realisatie van de structurele vertegenwoordiging van Vlaanderen in de DBNL en de grotere zichtbaarheid van de DBNL in Vlaanderen. Hiervoor is een projectmedewerker aangeworven, aanvankelijk voor 60% en sinds april 2018 voltijds, die aanspreekpunt is voor Vlaamse actoren en die initiatieven neemt die de samenwerking, bekendheid en het gebruik van de DBNL in Vlaanderen verhogen. De medewerker is ook de secretaris van de werkgroepen content en rechten, en werkt mee aan de communicatie, het stimuleren van hergebruik van DBNL-data in Vlaanderen en het regelen van de Vlaamse auteursrechten (individuele rechtenklaring).

Enkele belangrijke acties die in Vlaanderen in 2018 zijn ondernomen:

- De opmaak van een veldtekening van stakeholders en van het Vlaams rechtenlandschap;
- Het opstarten van het proces om de rechten te klaren van individuele Vlaamse titels;
- De coördinatie van de aanlevering van Vlaamse titels;
- Diverse communicatie-acties, o.a. presentaties, infosessies aan universiteiten en de publicatie van drie artikels;
- Samenwerking aangaan met Vlaamse partners ter stimulatie van het hergebruik van de DBNL-data (o.a. CLARIAH-VL).

Integratie DBNL in de KB

In 2018 is het Integratieprogramma verder voortgezet. Binnen dit programma zijn de volgende projecten gestart:

1. Project Veilige opslag. Dit project is afgerond.
De DBNL-data waren opgeslagen op een externe server bij de hostingpartij van de website. De data zijn verhuisd naar de KB en er is een backupmechanisme ingericht. Hiermee is ook de sftp-dienst (veilige data-overdracht) van de KB in gebruik genomen door DBNL.
2. Ontvlechting auteurswebsites. Dit project loopt nog.
De aan DBNL verbonden auteurswebsites *mennoterbraak.nl*, *eduperron.nl* en *willemfrederikhermans.nl* worden losgemaakt van DBNL en elders ondergebracht. De website van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, die nog op de DBNL-server gehost werd, is inmiddels elders ondergebracht.
3. DBNL in KBGA (KB-gegevensarchitectuur). Dit project loopt nog.
De DBNL-content en metadata worden opgenomen in de KB-gegevensarchitectuur, waardoor hergebruik mogelijk wordt gemaakt.
4. DBNL als Linked Data. Dit project is afgerond.
De metadata van DBNL zijn opgenomen in de Linked Data Publicatieomgeving van de KB.

Het integratieprogramma loopt af op 30 juni 2019.

Aangroei collectie

Bij de overgang van de voormalige stichting DBNL naar de KB in 2015 is met het Ministerie van OC&W een resultaatverplichting overeengekomen voor de productie van 245.000 pagina's per jaar. Vanwege het genoemde tekort aan middelen was de KB in 2018 genoodzaakt de inproductiename omlaag bij te stellen. Dit heeft geleid tot een afname van 5% ten opzichte van de inproductiename in 2017. Deze bezuiniging heeft in 2018 nog geen effect gehad op de beschikbaarstelling, doordat titels die in productie zijn genomen veelal pas in de daaropvolgende jaren beschikbaar komen.

De beschikbaarstelling is in 2018 juist gestegen ten opzichte van het voorgaande jaar. Doordat er minder titels in productie konden worden genomen, was er meer ruimte om in het verleden opgebouwde werkvoorraad beschikbaar te stellen. Daarnaast liepen er enkele externe projecten van grote omvang.

	2018	2017
Inproductiename o.b.v. Taalunie-financiering	234.510 (-5%)	246.540
Beschikbaarstelling o.b.v. Taalunie-financiering	298.500 (+14%)	261.915
Inproductiename o.b.v. Taalunie-financiering + externe financiering	271.980 (-11%)	304.035
Beschikbaarstelling o.b.v. Taalunie-financiering + externe financiering	329.415 (+23%)	266.880

In totaal waren er op 31 december 2018 ruim 16.000 titels beschikbaar in de DBNL, met een totale omvang van ruim 4,5 miljoen pagina's. Het aantal beschikbare e-books nam toe van zo'n 3.500 naar ruim 4.700.

Gebruiksgegevens

Dbnl.org en verbonden websites

Het gebruik van de DBNL is vrij stabiel op ruim vier miljoen bezoeken per jaar en daarmee bereikte de DBNL in 2018 zo'n 9% van de Nederlandse bevolking.¹ Ongeveer 10% van de bezoeken in 2018 resulteerde in het downloaden van een e-book.

De aan DBNL verbonden auteurswebsites trekken een bescheiden aantal bezoekers. Voor deze websites wordt pas sinds augustus 2017 het gebruik gemeten met dezelfde methode als voor dbnl.org gebruikt wordt. Daardoor kan er geen betrouwbare vergelijking worden gemaakt met het jaar 2017.

De aan DBNL verbonden website literatuurgeschiedenis.nl trekt een aanzienlijk aantal bezoekers. Ook voor deze website zijn geen vergelijkbare meetgegevens voorhanden uit 2017.

		2018	2017
dbnl.org	Bezoeken	4.170.106 (+0,7%)	4.142.566
	Bezoekers	2.994.989 (-2,4%)	3.069.034
	Paginaweergaven	12.457.024 (+1,6%)	12.258.572
mennoterbraak.nl	Bezoeken	11.901	2.816*
	Bezoekers	9.696	2.032*
	Paginaweergaven	51.239	16.034*
eduperron.nl	Bezoeken	3.853	1.120*
	Bezoekers	2.969	884*
	Paginaweergaven	22.155	6.419*
willemfrederikhermans.nl	Bezoeken	11.541	4.722*
	Bezoekers	9.187	3.599*
	Paginaweergaven	25.771	11.446*
literatuurgeschiedenis.nl	Bezoeken	472.484	196.871*
	Bezoekers	304.037	130.580*
	Paginaweergaven	1.328.126	586.370*

* Meetgegevens over 2017 zijn incompleet.

Algemeen Letterkundig Lexicon (ALL)

In oktober 2017 werd het mogelijk om gedeelten van het lexicon direct te downloaden vanaf de website. Daarvan werd gretig gebruik gemaakt: er werd in totaal ruim 11.000 keer een deellexicon gedownload. Dat verklaart hoogstwaarschijnlijk ook waarom het aantal online raadplegingen van losse lemmata in 2018 flink afnam ten opzichte van 2017: het ALL werd in 2018 ruim 230.000 keer geraadpleegd, terwijl dat in 2017 nog ongeveer 300.000 keer gebeurde.

Dataservices

In 2018 werden vijf *dataservices*-verzoeken ingediend door wetenschappers die onderzoek hebben uitgevoerd met behulp van DBNL-data. Het ging om:

¹ GFK Bereikbaarheidsonderzoek, 15 januari 2019. Het onderzoek besloeg de periode 1 juli 2017 – 30 juni 2018.

- de oeuvres van zeven 16^e- en 17^e-eeuwse auteurs ten behoeve van promotie-onderzoek van Mirella De Sisto binnen het onderzoeksproject ‘The Birth of the Iamb in Early Renaissance Low Countries’, onder supervisie van Prof. dr. Marc van Oostendorp. Het onderzoek richt zich op het ontstaan van het jambische metrum in Nederlandse poëzie in de Renaissance;
- 58 literaire tijdschriften uit de periode 2000-2014 als onderdeel van een grotere dataset ten behoeve van onderzoek naar het voorspellen van *gender* (computationale linguïstiek);
- een corpus van zo'n 500 vooraanstaande Nederlandse werken uit de periode 1780-1920 ten behoeve van historisch onderzoek naar arbeidsverhoudingen binnen het project ‘The Cultural Origins of Industrial Relations in Denmark, France, the Netherlands, and the United Kingdom’ (werktitel). Het corpus zal worden vergeleken met Brits, Deens en Frans materiaal uit dezelfde periode. Onderzocht wordt of er voorafgaand aan de opbouw van nationale arbeidsmarktinstuties al grote verschillen waren in hoe men in verschillende landen dacht over zaken als ongelijkheid, overheids grijpen en tegenstellingen tussen markt en samenleving. Projectleider is Prof. Cathie Jo Martin (Boston University);
- onderzoek naar OCR (automatische tekstherkenning) op basis van de gehele DBNL-collectie door het [eScience center](#). Het project van dr. Janneke van der Zwaan gebruikt de DBNL-data om onderzoek te doen naar het verbeteren van fouten in de OCR door te kijken naar de (gedigitaliseerde) tekst. De DBNL-data worden gebruikt als trainings- en testdata voor machine learning-experimenten.

Daarnaast kwamen er verschillende kleine verzoeken binnen.

Nieuwsbrief

Met de maandelijkse nieuwsbrief worden gebruikers geïnformeerd over de collectie-ontwikkeling. In 2018 werd de rubriek ‘In de media’ toegevoegd. Het aantal nieuwsbriefabonnees vertoonde een bescheiden toename van 4.794 naar 4.875.

Hoogtepunten 2018

- In januari presenteerden we een uitbreiding van de afdeling [Limburgse literatuur](#) met 32 titels;
- Op 3 april startte een nieuwe, voltijds Vlaamse projectmedewerker voor DBNL;
- In juni verscheen de vijftigste aflevering van de nieuwsbriefrubriek ‘Een gedicht belicht’, die wordt gemaakt in samenwerking met het Poëziecentrum in Gent;
- Op 27 augustus vond de jaarlijkse release plaats van het [Algemeen Letterkundig Lexicon](#) (ALL) op DBNL. Er werden ruim veertig lemmata en 200 afbeeldingen toegevoegd. Het ALL omvat inmiddels 4.597 lemmata;
- Op 18 augustus was DBNL vertegenwoordigd met een panelsessie op het 20ste Colloquium Neerlandicum in Leuven, het driejaarlijkse congres van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek. Deelnemers gingen aan de hand van stellingen in discussie over de toekomst van de DBNL;
- In september kwamen de [Volledige Werken](#) van Multatuli beschikbaar op DBNL;
- In oktober werd gestart met het digitaliseren van zo'n 200 lokale kronieken voor het door NWO gefinancierde onderzoeksproject ‘[Chronicling novelty](#). New knowledge in the Netherlands, 1500-1850’ onder leiding van Prof. dr. Judith Pollmann (Universiteit Leiden)

en dr. Erika Kuijpers (Vrije Universiteit). Zij gebruiken de teksten om met digitale methoden onderzoek te doen naar de veranderende lokale verspreiding en acceptatie van nieuwe kennis in deze periode. Het corpus wordt gedigitaliseerd volgens DBNL-standaarden, en zal vervolgens worden verrijkt door vrijwilligers van VeleHanden/Picturae ten behoeve van het onderzoeksproject. Het gehele corpus komt vervolgens online beschikbaar voor iedereen via DBNL;

- In november kwamen 105 afleveringen van het [Lexicon van Literaire Werken](#) beschikbaar op DBNL. Het gaat om een omvangrijk naslagwerk waarin de belangrijkste literaire werken besproken worden die vanaf 1900 verschenen zijn in Nederland en Vlaanderen;
- In 2018 werden 15 DBNL-e-books beschikbaar gesteld via het e-bookplatform van de KB ([online Bibliotheek](#)). Daarmee werden deze titels opgenomen in de e-bookcollectie van de Nederlandse openbare bibliotheken. Het ging om een pilotproject dat verder zal worden uitgebreid. Het project draagt bij aan de doelstelling het bereik van de DBNL-collectie te vergroten door hergebruik. De titels werden in totaal 610 keer gedownload.

taal:
unie

KB Koninklijke Bibliotheek
Nationale bibliotheek van Nederland